

Konkurences padome

Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma piemērošanas vadlīnijas

2015. gads

Aktualizēts 2017. gada otrajā pusgadā
Ar grozījumiem 2019. gada otrajā pusgadā

SATURS

1. Ievads	3
2. Likuma subjekti.....	3
3. Aizliegtās darbības.....	5
3.1. Līguma slēgšanas maksa	5
3.2. Maksa par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā	6
3.3. Negūtās peļņas kompensēšana	9
3.4. Izmaksu kompensēšana	9
3.4.1. Jaunu veikalu iekārtošanas/vecu veikalu atjaunināšanas izmaksu kompensēšana	9
3.4.2. Patērētāju sūdzību izskatīšanas izmaksu kompensēšana.....	11
3.4.3. Loģistikas pakalpojumu izmaksu kompensēšana	12
3.4.4. Administrēšanas izmaksu kompensēšana	13
3.5. Pakalpojumu iegāde no trešajām personām	13
3.6. Zemākās cenas nodrošināšana	14
3.7. Preču specifikācijas maiņa	14
3.8. Preču atpakaļatdošana	14
3.9. Maksa par pārdošanas veicināšanas pasākumiem	16
3.10. Sankcijas	17
3.11. Nepamatoti maksājumi (atlaides).....	19
3.11.1. Nepamatotas atlaides un pieļaujamās atlaides.....	19
3.11.2. Akcijas atlaižu piemērošanas ierobežojums	20
3.12. Citas aizliegtās darbības.....	21
3.12.1. Preču nepieņemšana	21
3.12.2. Preču pasūtījumu maiņa	22
3.13. Norēķinu termiņi	22
3.13.1. Piegādāto preču norēķinu termiņi	22
3.13.2. Svaigu dārzeņu un ogu norēķinu termiņi	24
3.13.3. Pārtikas preču norēķinu termiņi.....	24
4. Likuma izpildes uzraudzība	24
5. Atbildība.....	25
6. Būtiska ietekme nepārtikas preču mazumtirdzniecībā.....	26

1. IEVADS

- 1 01.01.2016. stājās spēkā Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likums (turpmāk – NMPAL). Šis likums attiecas un atbildību nosaka jebkuram tirgotājam, kas pārdod preces mazumtirdzniecībā. NMPAL mērķis ir līdzsvarot piegādātāju un mazumtirgotāju intereses preču sagādē mazumtirdzniecībā. Likums ierobežo mazumtirgotāju iepirkuma varas izmantošanu pret piegādātājiem, paredzot negodīgu mazumtirdzniecības praksi uzskaitījumu, kas ir aizliegtas gan pārtikas, gan nepārtikas mazumtirdzniecībā. Atbilstoši likuma 5. pantam mazumtirgotājiem ir aizliegts veikt darbības, kuras ir pretrunā ar godīgu saimnieciskās darbības praksi un ar kurām piegādātājiem tiek uzlikts mazumtirgotāja darbības risks, noteikti papildu pienākumi vai ierobežotas iespējas brīvi darboties tirgū.
- 2 NMPAL aizstāj Konkurences likuma (turpmāk – KL) 13. panta otrās daļas regulējumu, kas bija spēkā no 2008. gada līdz 2015. gada 31. decembrim. Salīdzinājumā, NMPAL ietver detalizētāku un pilnīgāku aizliegto mazumtirdzniecības praksi uzskaitījumu, kas attiecībā uz pārtikas preču tirdzniecību jāievēro visiem pārtikas preču mazumtirgotājiem. Daļā par nepārtikas preču mazumtirgotājiem regulējums būtībā netiek mainīts salīdzinājumā ar KL 13. panta otrās daļas regulējumu. Tas tekstuāli pielāgots NMPAL un attiecas uz mazumtirgotājiem, kuriem ir būtiska ietekme nepārtikas preču tirdzniecībā.
- 3 Lai atvieglotu NMPAL piemērošanu, 2015. gada otrajā pusgadā Konkurences padome (turpmāk – KP) izstrādāja vadlīnijas (turpmāk – Vadlīnijas) mazumtirgotājiem un piegādātājiem savu sadarbības noteikumu pielāgošanai NMPAL regulējumam. Vadlīnijas ir atjaunotas 2017. gada otrajā pusgadā, ņemot vērā tirgū esošās aktualitātes un nepieciešamību pēc plašākas interpretācijas atsevišķos punktos.

2. LIKUMA SUBJEKTI

- 4 Likuma subjekti:
 - *mazumtirgotājs – pārtikas preču mazumtirgotājs vai mazumtirgotājs ar būtisku ietekmi nepārtikas preču tirdzniecībā;*
 - *pārtikas preču mazumtirgotājs – saimnieciskās darbības veicējs, kas pastāvīgajā tirdzniecības vietā mazumtirdzniecībā pārdod pārtikas preces, vai saimnieciskās darbības veicēju apvienība, kas pārdod pārtikas preces;*
 - *mazumtirgotājs ar būtisku ietekmi nepārtikas preču tirdzniecībā – saimnieciskās darbības veicējs vai vairāki saimnieciskās darbības veicēji, kas, ņemot vērā savu iepirkuma varu pietiekami ilgā laikposmā un piegādātāju atkarību konkrētajā tirgū, spēj tieši vai netieši piemērot vai uzspiest piegādātājiem netaisnīgus un nepamatotus noteikumus, nosacījumus vai maksājumus un var kavēt, ierobežot*

vai deformēt konkurenci mazumtirdzniecībā jebkurā konkrētajā nepārtikas preču tirgū Latvijas teritorijā;

- *piegādātājs – persona, kas atbilstoši ar mazumtirgotāju noslēgtam līgumam pārdod tam preces.*

Pārtikas preču mazumtirdzniecība

- 5 Pārtikas preču mazumtirdzniecībā NMPAL prasības sadarbībā ar saviem piegādātājiem ir jāievēro jebkuram mazumtirgotājam. KP, izskatot lietas atbilstoši konkrētam NMPAL pārkāpumam, kas attiecas uz pārtikas preču mazumtirdzniecību, ņems vērā pārtikas definīciju, kas sniegta Eiropas Parlamenta un Padomes regulā Nr. 178/2002 (2002. gada 28. janvāris)¹. Mazumtirgotājs likuma izpratnē ir ne tikai individuāls saimnieciskās darbības veicējs, bet arī saimnieciskās darbības veicēju apvienība. Piemēram, mazumtirgotāju kooperācijas/apvienības, kas apvienojušās ar mērķi veikt centralizētu iepirkumu, vai franšīzes modeļa uzņēmumi, kas slēdz līgumus par vienotu iepirkumu visiem veikaliem, tādējādi iegūstot zemākas iepirkuma cenas piedāvājumu. Līdz ar to NMPAL normu ievērošanas pienākums attiecas arī uz uzņēmumiem, kas savu biedru vārdā vienojas ar piegādātājiem, piegādes līgumos iekļaujot dažādus sadarbības nosacījumus.

Nepārtikas preču mazumtirdzniecība

- 6 Nepārtikas preču mazumtirdzniecībā NMPAL prasības ir jāievēro mazumtirgotājiem, kuriem tirgū ir būtiska ietekme nepārtikas preču mazumtirdzniecībā. Lai konstatētu būtisku ietekmi, ir jānosaka konkrētais nepārtikas preču iepirkumu tirgus, un tā ietvaros ir jāizvērtē mazumtirgotāja iepirkuma vara un piegādātāju atkarība. KP būtiskas ietekmes, iepirkumu varas un piegādātāja atkarības novērtēšanā ņem vērā iepriekš izveidoto praksi dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā lietās², kurās tika piemērota KL 13. panta otrā daļa.

¹ Eiropas Komisija Regulas Nr. 179/2002, ar ko paredz pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgus principus un prasības, izveido Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi un paredz procedūras saistībā ar pārtikas nekaitīgumu (<https://goo.gl/8qap4y>), 2. pants: "Pārtika ir jebkura apstrādāta, daļēji apstrādāta vai neapstrādāta viela vai produkts, kas paredzēts cilvēkiem uzturam vai ko saprātīgi paredzamos apstākļos cilvēki varētu lietot uzturā. Pie "pārtikas" pieder dzērieni, košļājamās gumijas un jebkura viela, tostarp ūdens, kas apzināti pievienota pārtikai kā ražošanas, sagatavošanas vai apstrādes laikā. Pie "pārtikas" nepieder: dzīvnieku barība; dzīvi dzīvnieki, ja vien nav sagatavoti laišanai tirgū patēriņam cilvēka uzturā; augi pirms novākšanas; zāles Padomes Direktīvas 65/65/EEK un Padomes Direktīvas 92/73/EEK nozīmē; kosmētiskie līdzekļi Padomes Direktīvas 89/622/EEK nozīmē; tabaka un tabakas izstrādājumi Padomes Direktīvas 89/622/EEK nozīmē; narkotiskās vai psihotropās vielas ANO 1961. gada Vienotās Konvencijas par narkotiskajām vielām un ANO 1971. gada Konvencijas par psihotropām vielām nozīmē; atliekas un piesārņotāji.

² KP 14.12.2012. lēmums Nr. E02-97 "Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 4., 5., 6.punktā noteikto aizliegumu pārkāpumu AS "Drogas" darbībā" (<https://goo.gl/uKyJhL>), KP 13.01.2011. lēmums Nr. E02-4 "Par Konkurences likuma 13. panta otrās daļas 5. punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA "MAXIMA Latvija" darbībā" (<https://goo.gl/SS4AoP>), KP 30.11.2010. lēmums Nr. E02-85 "Par Konkurences likuma 13. panta otrās daļas 2. punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA "RIMI Latvia" darbībā" (<https://goo.gl/iQ63qi>), KP 16.07.2010. lēmums Nr.54 "Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 5. un 6. punktā noteikto aizliegumu pārkāpumu SIA "MAXIMA Latvija" darbībā" (<https://goo.gl/cA6BcU>).

- 7 Vairums mazumtirgotāju tirgo gan pārtikas, gan nepārtikas preces. Šādos apstākļos aizsardzība pret aizliegtajām darbībām pārtikas preču mazumtirdzniecībā attieksies uz pārtikas preču piegādi. Savukārt aizsardzība pret aizliegtajām darbībām nepārtikas preču mazumtirdzniecībā, ja mazumtirgotājs ir ar būtisku ietekmi kādā konkrētā nepārtikas preču mazumtirdzniecības tirgū, attieksies uz nepārtikas preču piegādi konkrētajā tirgū. Proti, attiecībā uz katru preču veidu mazumtirgotājam ir attiecīgi jāievēro noteikumi par pārtikas vai nepārtikas preču mazumtirdzniecību.
- 8 Likums neattiecas uz mazumtirgotāja tirdzniecības vietās piedāvātiem pakalpojumiem, par kuriem mazumtirgotājs saņem komisijas maksu, piemēram, sabiedriskā transporta braukšanas biļetes, mobilo sakaru priekšapmaksas kartes, makšķerēšanas atļaujas u.tml.
- 9 Likums neattiecas uz viesnīcu, restorānu un sabiedriskās ēdināšanas sektora (HORECA) tirgus dalībniekiem.

3. AIZLIEGTĀS DARBĪBAS

- 10 Darbības, kuras mazumtirgotājiem ir aizliegts veikt pret saviem piegādātājiem, tiek regulētas NMPAL 5., 6., 7. un 8. pantā. Likuma 5. pantā ir ietverta ģenerālklausula, kas nosaka, ka mazumtirgotājiem attiecības ar saviem piegādātājiem ir jāveido, pamatojoties uz godīgu saimniecisko praksi, nepārliekot uz piegādātājiem savas darbības risku un neierobežojot piegādāju rīcības brīvību attiecībās ar citiem mazumtirgotājiem. Šī likuma 6. pants paredz konkrētu aizliegto darbību uzskaitījumu pārtikas preču mazumtirdzniecībā, savukārt 7. pants paredz konkrētu darbību uzskaitījumu nepārtikas preču mazumtirdzniecībā. NMPAL 7. pants pārņem to pašu regulējumu un piemērošanas apjomu, kāds tika noteikts Konkurences likuma 13. panta otrajā daļā, atsevišķu panta normu tekstu pielāgojot atbilstoši NMPAL izteiksmei. NMPAL 8. pants paredz taisnīgus un samērīgus termiņus norēķiniem par piegādātām pārtikas un nepārtikas precēm.

3.1. Līguma slēgšanas maksa

- 11 **Pārtika:** "Tiešā vai netiešā veidā maksāt vai citādi atlīdzināt par līguma slēgšanu" (NMPAL 6. panta pirmās daļas 1. punkts).
- 12 **Nepārtika:** "Tiešā vai netiešā veidā maksāt vai citādi atlīdzināt par līguma slēgšanu, ja vien maksājumi nav attaisnojami ar to, ka līgums tiek slēgts ar jaunu piegādātāju, kuru nepieciešams īpaši izvērtēt" (NMPAL 7. panta 1. punkts).
- 13 Tiesību normā paredzēts aizliegums visiem pārtikas preču mazumtirgotājiem pieprasīt maksājumus (atlīdzību) par līgumu slēgšanu ar piegādātājiem. Ar jēdzienu „līgums” konkrētās normas ietvaros saprotams jebkurš divpusējs (daudzpusējs)

tiesisks darījums. Ar jēdzienu „maksāt” saprotama jebkura atlīdzības forma, kuru mazumtirgotājs pieprasa par tiesiskā darījuma noslēgšanu. Turklāt attiecīgā norma aizliedz veikt ne tikai tiešus maksājumus (attiecīgais maksājums paredzēts līgumā ar piegādātāju), bet arī netiešus maksājumus, t.sk. slēpta veida maksājumus, kas var izpausties kā, piemēram, atlaide, bonuss, dāvana, maksājumu piemērošana ar atpakaļejošu spēku, papildu atlaides par līguma slēgšanu un citi iespējami netieši veidi, kad attiecīgais maksājums var būt iekļauts (slēpts) kādā citā maksājuma pozīcijā.

- 14 Mazumtirgotājam ar būtisku ietekmi nepārtikas preču tirdzniecības tirgū paredzēts izņēmums, ja līgums tiek slēgts ar jaunu piegādātāju, kuram ir nepieciešama īpaša izvērtēšana. Izņēmums izpildās, ja pastāv divi kumulatīvi kritēriji:
- 1) līgums tiek slēgts ar jaunu piegādātāju un
 - 2) pastāv objektīva nepieciešamība veikt īpašu izvērtēšanas procesu konkrētajam piegādātājam.
- 15 Lai piemērotu normā paredzēto izņēmumu, mazumtirgotājam ar būtisku ietekmi nepārtikas preču tirdzniecībā ir jāpamato, ka konkrētais gadījums ir objektīvs izņēmums, kad ir nepieciešama konkrēta jaunā piegādātāja īpaša izvērtēšana un maksas piemērošana par līguma slēgšanu konkrētajā gadījumā nepārkāpj NMPAL mērķi. Vienlaicīgi ir jāņem vērā, ka maksa par līguma slēgšanu finansiāli ierobežo pieeju mazumtirdzniecības tirgum un piegādātājiem rada papildu finansiālu slogu, ko piegādātāji iekļauj izmaksās, gala rezultātā ietekmējot preces cenu.
- 16 Par „īpašu izvērtēšanu” nevar uzskatīt, piemēram, mazumtirgotāja ar būtisku ietekmi nepārtikas preču tirdzniecībā ikdienas funkciju veikšanu, kas saistītas ar komercdarbības plānošanu, tirgus izpēti, jaunu piegādātāju meklēšanu un piesaistīšanu. Tāpat nevar pieprasīt maksu no jauna piegādātāja, ja izvērtēšana līdzīgā veidā tiek veikta citiem (ne jauniem) piegādātājiem, kuri darbojas tajā pašā konkrētajā tirgū, vai, ja līdzīga izvērtēšana konkrētam piegādātājam veikta jau iepriekš.

3.2. Maksa par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā

- 17 **Pārtika:** “Tiešā vai netiešā veidā maksāt par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā, tai skaitā par preču izvietojumu veikalos, izņemot gadījumus, kad mazumtirgotājs ar piegādātāju noslēguši rakstveida vienošanos, ka tiks maksāts par preču papildu izkārtojumu speciālās vietās” (NMPAL 6. panta pirmās daļas 2. punkts).
- 18 **Nepārtika:** “Tiešā vai netiešā veidā maksāt par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā, tai skaitā par preču izvietojumu veikalos, izņemot gadījumus, kad mazumtirgotājs ar piegādātāju noslēguši rakstveida vienošanos, ka tiks maksāts par preču papildu izkārtojumu speciālās vietās” (NMPAL 7. panta 2. punkts).
- 19 Minētā tiesību norma ierobežo jebkura pārtikas preču mazumtirgotāja un

- mazumtirgotāja ar būtisku ietekmi nepārtikas preču tirdzniecībā konkrētajā tirgū rīcības brīvību attiecībā uz maksājumu noteikšanu par preces atrašanos mazumtirdzniecības vietā (tai skaitā par preču izvietojumu plauktos).
- 20 Konkrētais ierobežojums attiecas uz maksām par tirdzniecības zālē esošo pamata plauktu, kur paredzēts preču pamata izvietojums. Uz rakstveida vienošanās pamata pieļaujama maksas pieprasīšana tikai par preču izkārtojumu papildu izvietojuma vietās.
- 21 Papildu izkārtojums speciālās vietās ietver konkrētā veikalā esošas visa veida papildu izkārtojuma vietas (papildu stendi, paletes, grozi, gala plaukti utt.), kas visi kopumā uzskatāmi par papildu izkārtojumu. Līdz ar to arī veicināšanas pasākuma kopējais termiņš papildu izkārtojumam speciālās vietās rēķināms, ievērojot preces kopējo atrašanos veikalā esošajās dažādās speciālajās vietās.
- 22 Izņēmums attiecībā uz preču papildu izkārtojumu speciālās vietās tieši saistīts ar šo vietu īpašo atrašanos (izvietojumu), ierobežoto skaitu (apjomu) un paredzēto mērķi, t.i., preces pārdošanas veicināšanu īslaicīgā, iepriekš saskaņotā šīs akcijas termiņā. Nav pieļaujams, ka papildu izkārtojums speciālās vietās kļūst par preces pastāvīgu "veikala plauktu", ierobežojot citu piegādātāju preču izkārtojumu speciālās vietās veicināšanas akciju laikā. Lai plauktus uzskatītu par papildu izkārtojumu speciālām vietām, tiem jāatbilst šādiem nosacījumiem: (1) tiek izvietotas atsevišķas preces no konkrētās preču kategorijas precēm; (2) pastāv īstermiņa³ rakstveida vienošanās starp piegādātāju un mazumtirgotāju; (3) jebkuram piegādātājam tiek piedāvāta piekļuve saskaņā ar nediskriminējošiem un vienlīdzīgiem nosacījumiem. Attiecībā uz pirmo nosacījumu, lai plauktu uzskatītu par papildu izkārtojuma speciālo vietu, konkrētās preču kategorijas precēm jābūt nodrošinātam izvietojumam preču patstāvīgā izvietojuma plauktā. Minētie nosacījumi piemērojami, lai novērtētu jebkuru mazumtirdzniecības vietās esošo plauktu⁴ atbilstību papildu izkārtojuma speciālajās vietās jēdzienam atbilstoši NMPAL 6. panta pirmās daļas 2. punktam un 7. panta 2. punktam, kad pieļaujama maksas piemērošana.
- 23 Primāri t.s. plaukta maksa mazumtirgotājiem ir bijusi kā papildu ieņēmums. Ar attiecīgo normu mazumtirgotājam ir aizliegts pieprasīt no piegādātāja pamata plauktu uzturēšanas izdevumus. Mazumtirgotāji, pateicoties iespējai iegūt maksājumus par pamata plauktu vietām, nereti var būt ieinteresēti samazināt preču sortimentu. Turklāt šādi maksājumi var deformēt konkurenci piegādātāju vidū, jo lielākie piegādātāji var būt ieinteresēti un arī spējīgi ilgstoši maksāt par mazumtirgotāja piedāvātajām plauktu vietām, lai ierobežotu mazāku konkurentu pieeju gala patērētājiem. Līdz ar to nav pieļaujamas jebkādas maksas piemērošana par preču izvietojumu pamata preču izvietojuma vietās. KP norāda, ka pamata

³ Saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības centra (PTAC) 01.10.2015. Vadlīniju preču un pakalpojumu cenu norādīšanai, tostarp godīgas komercprakses īstenošanā 5.1.4. punktu, par īstermiņa varētu uzskatīt termiņu līdz četrām kalendārām nedēļām pēc kārtas, ja vien nepastāv citi būtiski un objektīvi apstākļi, kādēļ piemērots cits laika posms.

⁴ Konkurences padome. Par preču papildu izkārtojumu speciālās vietās ikdienas patēriņa preču mazumtirdzniecības veikalos: Tirgus uzraudzības noslēguma ziņojums, 2019. gads. 58. punkts. Pieejams: <http://ejuz.lv/piekaseszona>

- plauktu maksa par regulāro preču⁵ izvietojumu nav atļauta nekādā izpausmē, t.sk. arī gadījumā, ja iniciatīva par šāda veida maksājumiem nāk no piegādātāja. Mazumtirgotāja pienākums ir šādu iniciatīvu noraidīt.
- 24 Minētās tiesību normas izpratnē maksājums var būt gan tiešs, gan netiešs. Par netiešajiem maksājumiem par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā uzskatāmas arī: 1) atlaides, ko piegādātājs piešķir mazumtirgotājam no preču cenas; 2) bonusi; 3) u.c. piegādātāja maksājumi mazumtirgotājam, ja par tiem piegādātājs nesāņem pretī konkrētu pakalpojumu vai neparedz saņemt kādu ieguvumu, par ko iepriekš piegādātājs ar mazumtirgotāju ir vienojušies. Nav atļauti jebkādā veidā slēpti maksājumu veidi. Katram no šiem un līdzīgiem sadarbības nosacījumiem ir jābūt atrunātiem rakstveida vienošanā, norādot maksājumus un to piešķiršanas kritērijus. Vienošanās var tikt noslēgta arī elektroniskā dokumentu formā
- 25 KP līdz šim attiecīgo praksi ir analizējusi gan pārtikas preču jomā⁶, gan nepārtikas preču jomā⁷, un par pārkāpumiem, kuri bija saistīti ar maksājumu pieprasīšanu par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietās (plauktos), ir sodījusi gan SIA "Rimi Latvia", gan AS "Drogas". Piemēram, AS "Drogas" gadījumā par preču atrašanos un pārdošanu mazumtirdzniecības vietā tika piemēroti vairāki apgrozījuma bonusu maksājumi, par vienu un to pašu realizēto apjomu pieprasot bonusus vairākkārtīgi. Savukārt SIA "Rimi Latvia" lietā KP secināja, ka līguma pielikumā piemērotā veicināšanas atlaide, nosakot atšķirīgu cenu zemo cenu veikalos Supernetto pārdodamām precēm, pēc formas un ekonomiskās būtības ir uzskatāma par netaisnīgu un nepamatotu maksājumu atlaides formā par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā, kas nav balstīta uz apjomu. Atšķirīgie veicināšanas atlaižu apmēri, kas tika piemēroti gan viena piegādātāja dažādām precēm, gan dažādiem piegādātājiem minētajā SIA "Rimi Latvia" lietā arī apliecināja, ka šādi maksājumi par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā ir netaisnīgi un nepamatoti.
- 25¹ Vērtējot mazumtirgotāja darbību atbilstību NMPAL 6. panta pirmās daļas 2. punkta un 7. panta 2. punkta noteikumiem, piemērojot maksu par preču papildu izkārtojumu speciālās vietās, KP ņems vērā šādus kritērijus:
- 1) noslēgtā rakstveida līguma esamība ar skaidri formulētiem preču papildu izkārtojuma speciālo vietu veidiem (papildu stendi, paletes, grozi, gala plaukti utt.);
 - 2) līgums noslēgts pirms pakalpojuma sniegšanas un maksas piemērošanas;

⁵ Regulārās preces ir preces, kas ikdienas sadarbībā tiek piegādātas mazumtirgotājam un piedāvātas patērētājiem par standarta (regulāro) mazumtirdzniecības cenu. Savukārt akcijas preces ir preces, kas tiek piegādātas mazumtirgotājam par akcijas cenu un piedāvātas patērētājiem par akcijas (samazināto) mazumtirdzniecības cenu. Regulārā prece nav jauna prece.

⁶ KP 30.11.2010. lēmums Nr. E02-85 "Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 2.punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA "RIMI Latvia" darbībā": <https://qoo.gl/rUwZJn>

⁷ KP 14.12.2012. lēmums Nr. E02-97 "Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 4., 5., 6.punktā noteikto aizlieguma pārkāpumu AS "Drogas" darbībā": <https://qoo.gl/oVDPS1>

- 3) līgumā ir norādītas konkrētas preces, par kuru papildu izkārtojumu piemērota maksa;
- 4) līgumā ir skaidri un nepārprotami formulēti noteikumi par piemērojamo maksu.

Vienlaikus KP vērtēs arī citus apstākļus, t.sk. vai starp piegādātāju un mazumtirgotāju noslēgtais līgums ilgtermiņā bez objektīva pamata neierobežo citu piegādātāju iespējas izvietot savus produktus speciālā izvietojuma vietās mazumtirdzniecības vietās.

3.3. Negūtās peļņas kompensēšana

- 26 **Pārtika:** "Kompensēt mazumtirgotāja negūto peļņu no piegādātāja piegādāto preču pārdošanas" (NMPAL 6. panta pirmās daļas 3. punkts).
- 27 Pārtikas preču mazumtirgotājam nav tiesību tieši vai netieši prasīt no piegādātāja kompensēt negūto peļņu, jo peļņas negūšanas risks ir mazumtirgotāja risks. Piemēram, ja pārtikas preču mazumtirgotājam neizdodas īstenot gada plānu attiecībā uz preču realizāciju, tas nedrīkst prasīt piegādātājam kompensēt šo iztrūkumu jebkādā veidā. Noteiktais regulējums attiecas uz negūtās peļņas kompensāciju, gan pārdodot pārtikas preces par regulāro cenu, gan pārdodot pārtikas preces par samazinātu cenu pārdošanas veicināšanas pasākumu ietvaros.
- 28 Ar netiešiem maksājumiem tiek saprastas atlaides, mārketinga maksas palielināšana bez pamatojuma, dāvanas un citi labuma guvumi, ko mazumtirgotājs uzspiež piegādātājam. Par netiešiem maksājumiem, ar mērķi iegūt kompensāciju no piegādātāja par negūto peļņu, tiks uzskatīti arī tādi mazumtirgotāja prasījumi piegādātājam kā padziļinātas akcijas (t.i., pēc norunātas vienošanās par akcijas preču cenu tiek veiktas atkārtotas pārrunas, kā rezultātā akcijas preču cenu tiek samazināta), palielināti mārketinga maksājumi, nepamatoti prasījumi piegādātājam samazināt atrunāto (vienošanās) iepirkuma cenu utt., laikkompensētu negūto peļņu citā sadarbības veidā ar konkrēto piegādātāju.
- 29 Netiešie maksājumi, kompensējot mazumtirgotāja negūto peļņu, ir arī soda sankcijas gadījumos, kad mazumtirgotājs bez piegādātāja piekrišanas ir īstenojis kādu veicināšanas aktivitāti, taču nav guvis no tās vēlamu peļņu. Piemēram, ja akciju bukletā tiek izvietota piegādātāja prece, kas nav saskaņota ar piegādātāju, kā rezultātā piegādātājs nevar nodrošināt pieaugošo pasūtījuma apjomu, par ko mazumtirgotājs piegādātājam piemēro soda sankcijas. Šāda mazumtirgotāja rīcība norāda uz tiesību normas pārkāpumu.

3.4. Izmaksu kompensēšana

3.4.1. Jaunu veikalu iekārtošanas/vecu veikalu atjaunināšanas izmaksu kompensēšana

- 30 **Pārtika:** "Kompensēt ar jaunu veikalu iekārtošanu vai veco veikalu atjaunināšanu saistītās mazumtirgotāja izmaksas, tostarp veikt netaisnīgus un nepamatotus maksājumus par preču piegādi jaunatveramai mazumtirdzniecības vietai" (NMPAL 6. panta pirmās daļas 4. punkts).
- 31 **Nepārtika:** "Kompensēt ar jaunu veikalu iekārtošanu vai veco veikalu atjaunināšanu saistītās mazumtirgotāja izmaksas, tostarp veikt netaisnīgus un nepamatotus maksājumus par preču piegādi jaunatveramai mazumtirdzniecības vietai" (NMPAL 7. panta 3. punkts).
- 32 Tiesību norma aizliedz piemērot vai uzspiest maksājumus (vienreizējas maksas, atlaides, arī bezmaksas preces par noteiktu summu, atliktos norēķinus u.tml.), kas kompensētu mazumtirgotājam izmaksas par:
- i. Jauna veikala iekārtošanu,
 - ii. Vecā veikala atjaunināšanu,
 - iii. Par preču piegādi jaunatveramai pārtikas/nepārtikas preču mazumtirdzniecības vietai.
- 33 Izpētot līdzšinējo praksi mazumtirgotāju un piegādātāju attiecībās, KP konstatē, ka minētās normas kontekstā ar „jaunu veikalu” var tikt apzīmēta mazumtirdzniecības vieta, kas ir:
- jauna būve;
 - vieta, kurai mainījušies īpašnieki vai notikušas cita veida juridiskas pārmaiņas;
 - vieta, uz kuru „jaunatvēršanas” statuss attiecināts citu pārkārtojumu (t.sk. veikala formāta maiņas) rezultātā.
- 34 Savukārt ar “vecu veikalu atjaunināšanu” saprotamas mazumtirdzniecības vietas izskata izmaiņas, kad veikti fiziski uzlabojumi (kosmētiskais remonts, renovācija, palielināta platība u.tml.). Visi iepriekš minētie apzīmējumi kopā saukti par “jaunatveramu mazumtirdzniecības vietu”.
- 35 Kā pamatojumu šādu maksājumu piemērošanai piegādātājiem pārtikas preču mazumtirdzniecības uzņēmumi visbiežāk min ievērojamās investīcijas jaunu mazumtirdzniecības vietu atvēršanai, kā arī lielo apgrozījuma pieaugumu piegādātājiem, it īpaši pirmajās dienās pēc to atvēršanas. Tomēr šādas izmaksas, kas saistītas ar veikala atvēršanu, iekārtošanu vai atjaunināšanu ir jāuzņemas pašam mazumtirgotājam.
- 36 Jēdziena „jaunatverama mazumtirdzniecības vieta” kontekstā norma primāri aizliedz piemērot vai uzspiest netaisnīgus un nepamatotus maksājumus par preču piegādi jaunatveramai pārtikas/nepārtikas preču mazumtirdzniecības vietai. Šāds aizliegums izriet no vispārpieņemtās komercdarbības prakses attiecībā uz ieguldījumu plānošanu un risku vadību.
- 37 Pārtikas/nepārtikas preču mazumtirdzniecības vietas ierīkošana ir viena no mazumtirdzniecības uzņēmuma pamatdarbībām, kas nodrošina tā funkcionēšanu un attīstību. Apstākļi, ka jaunas mazumtirdzniecības vietas atvēršana prasa lielus finanšu līdzekļus, kuru atgūšana iespējama ilgākā laika posmā, nedrīkst būt par iemeslu tam, ka mazumtirgotājs, lai izvairītos no iespējamiem riskiem sakarā ar

- jaunatveramas mazumtirdzniecības vietas spēju piesaistīt pietiekamu pircēju skaitu, uzspiež piegādātājiem segt daļu no izdevumiem par tās ierīkošanu vai atjaunināšanu (renovāciju).
- 38 Jēdziena „preču piegāde” kontekstā tiesību norma mazumtirgotājam aizliedz piegādātājiem piemērot vai uzspiest netaisnīgus un nepamatotus maksājumus, kas līgumos tiek dēvēti arī par sadarbības maksu, maksājumu tirdzniecības veicināšanai u.c. Šādi maksājumi bez atbilstoša pretpakalpojuma būtībā ir maksa par preces iekļaušanu/atrašanos veikala sortimentā, un ir veids, kā mazumtirgotājam samazināt tā izdevumus sakarā ar jaunatveramu mazumtirdzniecības vietu.
- 39 Tādējādi KP ieskatā ir nodalāmi gadījumi, kad mazumtirgotājs ar piegādātāju vienojas par noteiktiem mārketinga pakalpojumiem un attiecīgiem maksājumiem, kas ir pamatoti ar sniegto pakalpojumu izmaksām konkrētu piegādātāja preču popularizēšanai, piemēram, pārdošanas veicināšanas akciju vai reklāmas formā. Turklāt attiecīgā pakalpojuma izmaksas jaunatveramas mazumtirdzniecības vietas atvēršanas gadījumā ir samērojamas ar līdzīgu pakalpojumu izmaksām, kas tiek organizētas parastā kārtībā jau esošajos veikalos.
- 40 Ja mazumtirgotājs iepriekš norādītos maksājumus pieprasa neatkarīgi no tā, vai tos dēvē par mārketinga, sadarbības vai tamlīdzīgiem maksājumiem, piegādātājam pretī nesniedzot adekvātu pakalpojumu vai citu konkrētu, ekonomiski pamatojamu labumu, turklāt tos nosakot vienpusēji, nerespektējot otras puses vēlmes, ir atzīstams, ka šādi maksājumi ir netaisnīgi un nepamatoti.
- 41 KP līdz šim attiecīgo praksi ir analizējusi un pierādījusi, piemēram, AS “Drogas”⁸ negodīgumu nepārtikas sektorā. AS „Drogas” un SIA „Euro Cosmetics” Līguma pielikuma Nr. 3 2.1.1. apakšpunktā bija noteikts, ka „jaunu vai pēc rekonstrukcijas Pasūtītāja veikala atvēršanas gadījumā Piegādātājs samaksā Pasūtītājam Ls 300,00 (trīs simti latu)”. Turklāt KP secināja, ka šāds ierobežojošs līguma nosacījums bija ne tikai iekļauts AS „Drogas” un SIA „Euro Cosmetics” līgumā, bet arī faktiski AS „Drogas” to piemēroja, saņemot par to attiecīgo maksājumu.

3.4.2. Patērētāju sūdzību izskatīšanas izmaksu kompensēšana

- 42 **Pārtika:** “Kompensēt ar patērētāju sūdzību izskatīšanu saistītās izmaksas, izņemot gadījumu, kad pamatotas patērētāju sūdzības izriet no apstākļiem, par kuriem ir atbildīgs piegādātājs” (NMPAL 6. panta pirmās daļas 10. punkts).
- 43 Pārtikas preču mazumtirgotājam ir aizliegts pieprasīt jebkāda veida samaksu no piegādātāja par patērētāju sūdzību izskatīšanu, ja tā saistīta ar mazumtirgotāja darbības vai bezdarbības rezultātā notikušu rīcību, kuras rezultātā prece kļuvusi

⁸ KP 14.12.2012. lēmums Nr. E02-97 “Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 4., 5. un 6.punktā noteikto aizlieguma pārkāpumu AS “Drogas” darbībās: <https://goo.gl/oVDPS1>

- nekvalitatīva⁹, piemēram, neatbilstošos apstākļos uzglabājot pārtikas precī, tā ir zaudējusi savu kvalitāti, preču transportēšanas laikā bojāts preču iepakojums u.c.
- 44 Likumā ir paredzēts izņēmuma gadījums, proti, ja patērētāju sūdzība ietver informāciju, par kuru atbild piegādātājs (piemēram, preču sastāvs ir neatbilstošs produkcijas iepakojumam, precēs ir sastopami svešķermeņi (stikls, akmeņi u.c.), kuriem tajā nav jābūt, vai precei ir citi kvalitātes trūkumi), tad pārtikas preču mazumtirgotājam ir tiesisks pamats no piegādātāja pieprasīt kompensāciju par šāda veida patērētāju sūdzību izskatīšanas izmaksām. Jāņem vērā, ka šādos gadījumos piegādātājam ir tiesības pieprasīt un saņemt pamatodus un ticamus pierādījumus, kas apliecina piegādātāja atbildību par preču kvalitātes trūkumiem.
- 45 Strīdus gadījumos mazumtirgotājam kopā ar piegādātāju ir jāizvērtē patērētāja sūdzības pamats, t.i., vai sūdzības pamatā ir mazumtirgotāja vai piegādātāja darbība vai bezdarbība. Ja mazumtirgotājs un piegādātājs nevar vienoties, tad tie var uzticēt patērētāja sūdzības izvērtēšanu neatkarīgai trešajai pusei, kas, veicot nepieciešamās pārbaudes un analīzes, konstatē, vai patērētāja sūdzības pamatā ir mazumtirgotāja vai piegādātāja darbība vai bezdarbība.

3.4.3. Loģistikas pakalpojumu izmaksu kompensēšana

- 46 **Pārtika:** "Kompensēt mazumtirgotāja izmaksas, kas saistītas ar mazumtirgotāja loģistikas pakalpojumu izmaksām, izņemot gadījumu, kad mazumtirgotājs ar piegādātāju noslēguši rakstveida vienošanos par preču izplatīšanu" (NMPAL 6. panta pirmās daļas 13. punkts).
- 47 Loģistikas pakalpojumam¹⁰ jābūt nodalītam kā atsevišķam pakalpojumam. Tādējādi gadījumos, kad pārtikas preču mazumtirgotājs ar piegādātāju nav noslēdzis rakstveida vienošanos par preču izplatīšanu (loģistikas pakalpojumu), piegādātājam ir brīvas iespējas izvēlēties sev atbilstošāko loģistikas pakalpojumu sniedzēju. Šādos gadījumos (t.i., kad pārtikas preču mazumtirgotājs, lai arī sniedz loģistikas pakalpojumus, taču nepastāv rakstveida vienošanās starp mazumtirgotāju un piegādātāju) izmaksas, kas saistītas ar loģistikas pakalpojumu (piemēram, transporta amortizācijas izmaksas, pārvadātāja alga, degvielas izmaksas u.c.), ir mazumtirgotāja atbildība pilnā apmērā, tāpat kā cita veida maksājumi, par kuriem mazumtirgotājam un piegādātājam nav noslēgta rakstiska

⁹ Par nekvalitatīvu precī atzīstama prece, kas neatbilst normatīvi tehniskajos dokumentos, lietošanas instrukcijā vai preces aprakstā izvirzītām prasībām, kā arī prece, kas neatbilst līgumā noteiktām prasībām.

¹⁰ Ar loģistikas pakalpojumu tiek saprasts darbību kopums, tai skaitā:

- (1) gatavo pārtikas preču transportēšana no centrālās noliktavas uz mazumtirdzniecības veikaliem;
- (2) pasūtījumu apstrāde un izpilde;
- (3) krājumu vadība, t.i., uzraudzīt un organizēt krājumu atlikumus noliktavā;
- (4) noliktavas saimniecības organizēšana, t.i., uzglabāšanas noteikumu izstrādāšana un uzraudzība;
- (5) preču iepirkums u.c.

vienošanās.

- 48 Loģistikas pakalpojuma izmaksām ir jābūt skaidri saprotamām un pamatotām ar faktiskajām izmaksām, kā arī tām ir jābūt nošķirtām no preču iepirkuma cenām. Nav pieļaujams, ka piegādātāja iepirkuma cenas samazinājums tiek panākts, slēptā veidā tajā iestrādājot loģistikas maksu, vai, ka piegādātājam tiek liegta pamatota informācija par loģistikas pakalpojuma izmaksām. Loģistikas pakalpojumu izmaksu piemērošanas metode nedrīkst būt vienpusēji uzspiesta no mazumtirgotāja puses.

3.4.4. Administrēšanas izmaksu kompensēšana

- 49 **Pārtika:** "Kompensēt mazumtirgotāja izmaksas, kas saistītas ar tā administrēšanas izmaksām" (NMPAL 6. panta pirmās daļas 14. punkts).
- 50 Ar administrēšanas izmaksām tiek saprastas mazumtirgotāja administratīvās izmaksas, tai skaitā:
- (1) personāla izmaksas (atlīdzība, VSAOI, veselības apdrošināšana, komandējuma izmaksas utt.);
 - (2) pamatlīdzekļu iegāde, uzturēšana, nolietojums;
 - (3) komunālie pakalpojumi (elektrība, ūdens, siltums utt.);
 - (4) nomas maksa;
 - (5) pakalpojumi (juridiskie, grāmatvedības utt.).
- 51 Pārtikas preču mazumtirgotājs nav tiesīgs piemērot vai uzspiest piegādātājam kompensēt mazumtirgotājam radušās izmaksas, kas saistītas ar mazumtirdzniecības darba organizēšanu, bet nav tiešā veidā saistītas ar preču tirdzniecību.
- 52 Piemēram, mazumtirgotājam ir aizliegts izvirzīt prasību piegādātājam kompensēt izmaksas, kas pārtikas preču mazumtirgotājam rodas paplašinot sortimentu, t.i., preču kodu ievadišana sistēmā, cenu zīmju mainīšana tirdzniecības zālē.

3.5. Pakalpojumu iegāde no trešajām personām

- 53 **Pārtika:** "Iegādāties preces, pakalpojumus vai īpašumu no mazumtirgotāja norādītās trešās personas, izņemot gadījumu, kad tam ir objektīvs pamatojums un noslēgta atsevišķa rakstveida vienošanās par šo preču vai pakalpojumu pirkšanu" (NMPAL 6. panta pirmās daļas 5. punkts).
- 54 Minētā tiesību norma aizliedz pārtikas preču mazumtirgotājam uzspiest iegādāties preces (piemēram, noteikta veida vai standarta paletes, kas nepieciešamas preču izvietojumam), pakalpojumus (piemēram, konkrētu grāmatvedības programmu vai datorprogrammu, kas nepieciešama darbam) vai kādu citu īpašumu no mazumtirgotāja norādītās trešās personas.
- 55 Lai piemērotu normā paredzēto izņēmumu, pārtikas preču mazumtirgotājam ir

jāpamato, ka konkrētais gadījums ir objektīvs izņēmums, kā arī jāpaskaidro, ka pastāv objektīvi apstākļi, kas ļauj pārtikas preču mazumtirgotājam noteikt, no kuras trešās personas piegādātājam preces, pakalpojums vai īpašums ir jāiegādājas/jāpērk, un ka minētais nav pretrunā ar NMPAL mērķi.

3.6. Zemākās cenas nodrošināšana

- 56 **Pārtika:** "Nodrošināt zemāko cenu, ierobežojot piegādātāja brīvību vienoties ar citu mazumtirgotāju par zemāku cenu" (NMPAL 6. panta pirmās daļas 6. punkts).
- 57 Minētā tiesību norma aizliedz pārtikas preču mazumtirgotājam ietvert tādus noteikumus, kas garantētu nodrošināt zemāko iepirkuma cenu.
- 58 Tāpat minētā tiesību norma aizliedz piegādātājam uzspiest vienmēr nodrošināt zemāko piegādes cenu. Piemēram, sadarbības līgumos tiek paredzēts pienākums piegādātājam vienmēr piedāvāt zemāku iepirkuma cenu nekā citiem mazumtirgotājiem, turklāt par noteikuma neizpildi nosakot līgumsodu. Šādu noteikumu piemērošana nepamatoti ierobežo piegādātāja spēju brīvi un patstāvīgi noteikt iepirkuma cenu katram no saviem mazumtirgotājiem un rada iepirkumu cenas izlīdzināšanās risku, kā arī padara prognozējamāku citu mazumtirgotāju cenu politiku.

3.7. Preču specifikācijas maiņa

- 59 **Pārtika:** "Mainīt preču specifikācijas, tai skaitā sortimentu, ja par to piegādātājam nav paziņots līgumā noteiktajā termiņā, kas nedrīkst būt īsāks par 10 dienām" (NMPAL 6. panta pirmās daļas 7. punkts).
- 60 Mazumtirdzniecībā ir raksturīgi, ka var mainīties preču specifikācija vai piegādājamais sortiments, piemēram, kādas preces no kopējā sortimenta patērētājiem nav aktuālas vai nav pieprasītas, līdz ar to mazumtirgotājam var rasties vēlme mainīt preču specifikāciju vai sortimentu. Preču specifikācijas, t.sk. sortimenta, mainīšana no mazumtirgotāja puses ir pieļaujama, bet par specifikācijas un sortimenta mainīšanu piegādātājam ir savlaicīgi jāpaziņo. Likums nosaka, ka minētais attiecībā uz specifikācijas un sortimenta maiņu starp pusēm ir jāatrunā (jāiekļauj) savstarpēji noslēgtajā sadarbības līgumā un paziņošanas termiņš nedrīkst būt īsāks par desmit dienām. Preču specifikācija un sortimenta maiņa bez iepriekšējas paziņošanas līgumā noteiktajā termiņā nav atļauta.

3.8. Preču atpakaļatdošana

- 61 **Pārtika:** "Pieņemt atpakaļ nepārdotās pārtikas preces, izņemot nekvalitatīvas

preces un jaunas, patērētājiem nezināmas pārtikas preces, kuru piegādes vai tās apjoma palielinājuma iniciators ir piegādātājs” (NMPAL 6. panta pirmās daļas 8. punkts).

- 62 **Nepārtika:** “Pieņemt atpakaļ nepārdotās preces, izņemot nekvalitatīvas preces un jaunas, patērētājiem nezināmas preces, kuru piegādes vai tās apjoma palielinājuma iniciators ir piegādātājs” (NMPAL 7. panta 4. punkts).¹¹
- 63 Tiesību norma ierobežo mazumtirgotāja rīcības brīvību attiecībā uz piegādāto preču atdošanu atpakaļ. Minētais ierobežojums nodrošina taisnīgu komercdarbības risku līdzsvaru starp piegādātāju un mazumtirgotāju, kā arī veicina atbildīgu un izsvērtu preču piegāžu organizēšanu.
- 64 Tiesību norma ir vērsta pret darbībām, kad mazumtirgotājs, piemēram, neapdomīgi prognozējot tirgus tendences, vai kļūdainas plānošanas rezultātā, pasūtīto un nerealizēto preci atdod atpakaļ bez zaudējumu atlīdzināšanas, kas rodas šo preču piegādātājiem no preču atpakaļpieņemšanas. Mazumtirgotājam jāuzņemas atbildība par savu tieši veicamo komercdarbību un par nepareizu noieta plānošanu, un tas nedrīkst šo atbildību pārnest uz piegādātāju.
- 65 Normas izpratnē par aizliegtām darbībām attiecībā uz preču atdošanu atpakaļ saprotami visi tāda veida noteikumi, kas dod tiesības pēc mazumtirgotāja ieskata vienpusēji atdot iepriekš pasūtītās preces, to skaitā noteikumi:
- Par preču atdošanu atpakaļ jebkurā brīdī, piemēram, to derīguma termiņa laikā, tuvojoties preču derīguma termiņa beigām, vai pēc derīguma termiņa beigām;
 - par preču atdošanu atpakaļ pēc preču pārdošanas veicināšanas pasākumiem (akcijām);
 - par preču atdošanu atpakaļ sakarā ar preču sortimenta optimizāciju;
 - par preču atdošanu atpakaļ sakarā ar preču pieprasījuma samazināšanos;
 - sezonas preču atdošanu atpakaļ;
 - par preču atpakaļ atdošanu tādām precēm, kas kļuvušas nekvalitatīvas mazumtirgotāja vai tā darbinieku rīcības vai bezdarbības rezultātā;
 - par preču atpakaļ atdošanu tādām precēm, kas kļuvušas nekvalitatīvas pircēju (mazumtirdzniecības vietas apmeklētāju) rīcības vai bezdarbības rezultātā;

¹¹ Pamatojoties uz NMPAL 4. panta otro daļu, kurā paredzētas tiesības prioritizēt NMPAL lietas, KP nesaskata nepieciešamību noteikt mazumtirgotāju atbildību, kas paredzēta NMPAL 9. panta otrajā daļā attiecībā uz nepārtikas preču atpakaļ atdošanu NMPAL 7. panta 4. punktā. Līdz ar to mazumtirgotājiem nav aizliegts atdot atpakaļ nepārtikas preces to piegādātājiem, ja vien preču atpakaļ atdošanas iniciators ir piegādātājs. Jāņem vērā, ka mazumtirgotājam ļauts atdot atpakaļ tikai tādas nepārtikas preces, kuras papildus iepriekš minētajam nosacījumam ir arī nebojātā primārā iepakojumā, bez mazumtirgotāja uzlīmēm un jebkādiem citiem papildu marķējumiem, kā arī bez cita veida iepakojuma/sastāva izmaiņām, kādas tās bija piegādes brīdī (KP noteiks atbildību NMPAL 7. panta 4. punkta uzraudzības ietvaros tikai par mazumtirgotāju darbībām, kas veiktas pēc KP individuāliem brīdinājumiem vai pēc šobrīd noteiktās prioritātes izmaiņām. Par individuāliem brīdinājumiem nepārtikas preču mazumtirdzniecībā uzskatāmi arī KP pieņemtie pārkāpumu konstatējošie lēmumi KL 13. panta otrās daļas uzraudzības ietvaros [KP 14.12.2012. lēmums Nr. E02-97, <https://goo.gl/uKyJhL>], ņemot vērā konkrētos tirgos jau konstatēto konkurences kavēšanu.)

KP norāda, ka uzraudzības un atbildības noteikšanas prioritātes neietekmē NMPAL spēku un darbību. Atbilstoši NMPAL 4. panta ceturtajai daļai jebkuru NMPAL noteikuma pārkāpumu joprojām var konstatēt tiesa Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā. Līdz ar to nepārtikas preču piegādātāji, kam ir aizskartas no NMPAL 7. panta 4. punkta izrietošās tiesiskās intereses, joprojām ir tiesīgi vērsties tiesā.

- arī noteikumi, kas pēc savas būtības aizstāj preču atpakaļatdošanu, piemēram, paredzot mazumtirgotājam samaksāt noteiktu maksu par preču neatdošanu atpakaļ.
- 66 No vispārējā preču atdošanas atpakaļ aizlieguma tiesību normā ir paredzēti konkrēti divi izņēmuma gadījumi, uz kuriem tiesību normas ierobežojums par preču atpakaļatdošanu neattiecas:
- ja preces ir nekvalitatīvas vai
 - jaunas un nezināmas preces, kuru piegādes vai piegādes apjoma palielinājuma iniciators ir piegādātājs ¹².
- 67 Šie ir tiesību normā paredzētie izņēmumi, kad mazumtirgotājam, iestājoties šiem nosacījumiem, ir paredzēta iespēja atdot piegādāto preci. Šo izņēmumu izmantošanas gadījumā pierādīšanas pienākums ir mazumtirgotājam.
- 68 Līdz ar to, nepastāvot šiem izņēmumiem un/vai īpašiem specifiskiem gadījumiem, jebkuru citu tiešu vai netiešu prasību izvirzīšana preču atpakaļatdošanas gadījumā ir aizliegta.

3.9. Maksa par pārdošanas veicināšanas pasākumiem

- 69 **Pārtika:** "Tiešā vai netiešā veidā maksāt mazumtirgotājam par pārdošanas veicināšanas pasākumiem vai citādi atlīdzināt visas šo pasākumu izmaksas vai daļu no tām, izņemot gadījumu, kad mazumtirgotājs ar piegādātāju noslēdzis rakstisku vienošanos par pārdošanas veicināšanas pasākumiem" (NMPAL 6. panta pirmās daļas 9. punkts).
- 70 Maksājumi par pārdošanas veicināšanas pasākumiem nedrīkst tikt uzspiesti vienpusēji vai piemēroti tikai piegādātājam. Mazumtirgotājam ir pienākums segt daļu no pārdošanas veicināšanas izmaksām, par kurām vienojas abas puses, piemēram, gadījumos, kad pārdošanas veicināšanas pasākumus ir iniciējis mazumtirgotājs un piegādātājam pretī netiek sniegts konkrēts pakalpojums mazumtirgotāja tirdzniecības vietā, piemēram, reklāma TV, radio, prese, jo šāda veida reklāmās tiek reklamēta ne tikai konkrētā piegādātāja prece, bet arī pats mazumtirgotājs, pie kura šo konkrēto preci var iegādāties.
- 71 Mazumtirgotājs nedrīkst uzspiest piegādātājam organizēt dāvanu piešķiršanu mazumtirdzniecības uzņēmuma klientiem. Piemēram, piegādātājam tiek uzspiests par saviem līdzekļiem organizēt citas ar mazumtirdzniecības uzņēmumu saskaņotas

¹² Par jaunu un nezināmu preci uzskatāma: oriģināla prece, kas līdz šim tirgū nav bijusi pieejama un patērētājiem nav zināma; prece, kas ir bijusi pieejama tirgū, bet kuras izplatīšanā patērētājiem piegādātājs nav izmantojis konkrētā mazumtirdzniecības uzņēmuma pakalpojumus; prece, kuras tirgošanas periods konkrētajā mazumtirdzniecības uzņēmumā nepārsniedz sešus mēnešus no pirmreizējās tirdzniecības uzsākšanas; prece, kas var būt jau esošas preces atvasinājums ar būtiskām izmaiņām Par jaunu un nezināmu nevar uzskatīt sezonālu preci; preci, kuras ražošana un/vai realizācija konkrētam mazumtirdzniecības uzņēmumam bijusi pārtraukta uz laika periodu līdz gadam; ražotāja vai piegādātāja piedāvātās esošās preces paveidu ar nebūtiskām izmaiņām (dizaina, svāra izmaiņas, u.tml.).

aktivitātes, t.sk. organizēt dažādu dāvanu piešķiršanu pircējiem.

3.10. Sankcijas

- 72 **Pārtika:** "Noteikt netaisnīgas un nepamatotas sankcijas par līguma noteikumu pārkāpumu" (NMPAL 6. panta pirmās daļas 11. punkts).
- 73 **Nepārtika:** "Noteikt netaisnīgas un nepamatotas sankcijas par līguma noteikumu pārkāpumu" (NMPAL 7. panta 5. punkts).
- 74 NMPAL 6. panta pirmās daļas 11. punkts aizliedz pārtikas preču mazumtirgotājam un NMPAL 7. panta 5. punkts aizliedz nepārtikas preču mazumtirgotājam piemērot netaisnīgas un nepamatotas sankcijas par darījumu noteikumu pārkāpumu. Tiesību normās nav uzskaitīti konkrēti sodoša rakstura tiesiskie līdzekļi. Līdz ar to sankcijas šo tiesību normu izpratnē saprotamas to plašākajā nozīmē gan kā līgumsods, soda nauda, procenti, gan arī kā citi pasākumi ar sodošu raksturu. Konkrētās tiesību normas kontekstā par vispārēju principu ir atzīstams, ka sankcijām, kuras paredz vai piemēro mazumtirgotājs, ir jābūt taisnīgām un samērīgām kā ar konkrēto darījuma (atsevišķu tā noteikumu) pārkāpumu, tā ar paredzamajiem zaudējumiem vai kaitējumu. Sankcijām ir jābūt atbilstošām godīgai darījumu praksei un labas ticības principam, un mazumtirgotājs tās nedrīkst izmantot, lai iedzīvotos uz piegādātāju rēķina.
- 75 Civillikuma 1716. panta trešā daļa nosaka, ka līgumsods par saistību nepienācīgu izpildi vai neizpildīšanu īstā laikā (termiņā) var tikt noteikts pieaugošs, taču kopumā ne vairāk par 10 % no pamatparāda vai galvenās saistības apmēra. Taču augstākā apmēra ierobežojums visos gadījumos nevar tikt atzīts par samērīgu un atbilstošu. Piemēram, līgumsods arī 10 % robežās var tikt atzīts par nesamērīgu, ja tas ir noteikts no līguma kopējās summas, bet nepienācīgi izpildītā vai neizpildītā daļa ir ievērojami mazāka. Piemēram, ja mazumtirgotājam tiek piegādāti 95 % no pasūtītās maizes daudzuma, tad tirdzniecība aizvien var notikt, un nav samērīgi prasīt līgumsodu no līguma kopējās summas.
- 76 Attiecībā uz līgumsodu par saistību neizpildi vispār tā taisnīgums un pamatotība tiks vērtēta katrā konkrētā gadījumā, izvērtējot individuālos apstākļus, ņemot vērā, ka, pamatojoties uz Civillikuma 1716. panta otro daļu, līgumsoda apmērs par saistību neizpildi vispār neparedz līgumsoda konkrēta apmēra ierobežojumu. Taču, paredzot līgumsodu par neizpildi vispār, ir jāievēro, ka tā ir konkrēti noteikta naudas summa vai cita mantiska vērtība, kuru nedrīkst noteikt vairākkārtīgu (atkārtotu) vai pieaugošo maksājumu vai devumu veidā. Turklāt līgumsods par saistību neizpildi vispār ir jāskata kopsakarā ar Civillikuma 1718. pantu, kas nosaka, ka kreditors var izvēlēties prasīt līgumsodu vai līguma izpildīšanu, bet, izvēlēties samaksu, tas nevar vairs prasīt līguma izpildīšanu, un otrādi. Ja vien atbilstoši Civillikuma 1720. panta pirmajai daļai nav pielīgts kumulatīvs līgumsods.

- Sankciju taisnīguma un pamatotības pierādīšanas nasta ir mazumtirgotājam.
- 77 Būtiski ir ņemt vērā, ka konkrētos gadījumos, ievērojot konkrētā darījuma noteikumu pārkāpuma būtību un radušās sekas, tieši paredzēto sankciju piemērošana var tikt atzīta par netaisnīgu un nepamatotu. Jo īpaši tas attiecas uz gadījumiem, kad darījuma noteikumu pārkāpuma konkrētā būtība ir plaši definēta, pārkāpuma sekas un to smagums var atšķirties, un sankcijas par konkrēta darījuma noteikumu pārkāpumu nav diferencētas.
- 78 Ievērojot labas ticības principu, par netaisnīgām un nepamatotām sankcijām par darījuma noteikumu pārkāpumu uzskatāmas, piemēram:
- sankcijas par darījuma noteikumu pārkāpumu, par kuru nav vainojams piegādātājs, piemēram, izmaiņas, kas attiecas uz precī, ir saskaņotas, bet nav ietvertas mazumtirgotāja datorizētajā uzskaites sistēmā;
 - sankcijas par gadījumiem, kuru iestāšanās ir atkarīga no paša mazumtirgotāja, piemēram, sankcijas par nepiegādātiem preču apjomiem, ja tiek pieprasīts piegādāt precī virs iepriekš saskaņotā apjoma ārpus samērīgiem termiņiem, kas noteikti NMPAL;
 - sankcijas par tādu noteikumu, t.sk. attiecībā uz maksājumiem, neizpildi, kas atbilst NMPAL noteiktajam, piemēram, sankcijas par atdotās preces atpakaļ nepieņemšanu, ja nepastāv tiesību normā paredzētie atpakaļatdošanas izņēmumi, arī sankcijas par maksājumu par jaunatveramu tirdzniecības vietu vai līguma slēgšanu nesamaksāšanu;
 - ar konkrētā darījuma noteikuma pārkāpuma smagumu un sekām nesamērīgas sankcijas, piemēram, sankcija par atsevišķupreču nepiegādi ir lielāka par 10 % no šīs nepiegādāto preču summas, sankcija par nebūtisku piegādātās preces bojājumu vai kļūdu preces piegādes dokumentā ir vairākkārtīgi lielāka par zaudējumiem, kas šāda darījuma noteikuma pārkāpuma rezultātā radušies;
 - divu sankciju piemērošana sakarā ar vienu un to pašu darījuma noteikuma pārkāpumu;
 - kārtējā maksājuma, kas pārsniedz samērīgas sankcijas lielumu par konkrēto darījuma noteikumu pārkāpumu, aizturēšana piegādātājam līdz līgumsoda samaksai, vai citu sankciju paredzēšana par līgumsoda nemaksāšanu;
 - sankcijas, kas ierobežo piegādātāja saimniecisko brīvību darījumu slēgšanā ar citiem tirgus dalībniekiem, piemēram, sankcijas par atšķirīgas bāzes cenas noteikšanu dažādiem mazumtirgotājiem.
- 79 Nav pieļaujams sankciju mehānismu izmantot arī kā paredzamus regulārus maksājumus. Preču ražošanā un piegādē vienmēr pastāv zināms procents kļūdu, kas radušās tehnoloģiskas nepilnības vai cilvēciskā faktora dēļ, piemēram, kļūdas piegādes dokumentu noformēšanā. Minētās kļūdas procents ir jebkurā ražošanas un piegādes procesā, un tas ir paredzams. Nosakot un piemērojot sankcijas par paredzamu kļūdu, šādas sankcijas nevar atturēt piegādātāju no turpmākām kļūdām, bet faktiski ļauj mazumtirgotājam regulāri saņemt paredzamus maksājumus. Līdz ar to šādos gadījumos pirms sankciju piemērošanas ir pamatoti paredzēt samērīgu termiņu un kārtību pieļauto kļūdu novēršanā. Tāpat arī

gadījumos, kad sankcijas acīmredzami tiek izmantotas kā papildu peļņas avots, tās tiks uzskatītas par netaisnīgām un nepamatotām. Piemēram, ja sadarbības līgumā starp piegādātāju un mazumtirgotāju ir noteikts minimālais piegādes apjoms, taču tiek pasūtītas tikai atsevišķas vienības, kas nerasniedz iepriekš noteikto minimālo apjomu, tad pēc tam par šo vienību nepiegādi piemērotās sankcijas nevar uzskatīt par taisnīgām un pamatotām.

- 80 Ja attiecīgu darījuma noteikumu var pārkāpt abas darījuma puses, nav pieļaujama vienpusēju sankciju noteikšana. Paredzamās sankcijas šādā gadījumā nevar būt atšķirīgas, tām jābūt savstarpēji taisnīgām un samērīgām.
- 81 Piemērojot sankcijas, mazumtirgotājam ir jāņem vērā vispārējs princips, ka par konkrētā darījuma noteikuma pārkāpumu piegādātājs ir jāinformē saprātīgā termiņā, jāveicina komunikācija un skaidras nostājas paušana katrā konkrētā gadījumā (t.sk. tehnisku bojājumu gadījumā), tādējādi dodot iespēju operatīvi pārbaudīt izvirzīto iebildumu pamatotību un novērst pārkāpumu saprātīgā termiņā. Piemērojot sankcijas, mazumtirgotājam jāievēro, lai tās būtu abpusēji pārrunātas, vienlīdzīgas, proporcionālas un pamatotas ar apmēru, ievērojot iepriekš minētos nosacījumus kopsakarā ar Civillikuma normām.

3.11. Nepamatoti maksājumi (atlaides)

3.11.1. Nepamatotas atlaides un pieļaujamās atlaides

- 82 **Pārtika:** "Veikt netaisnīgus, nepamatotus vai līgumā neparedzētus maksājumus (atlaides) mazumtirgotājam, izņemot gadījumu, kad mazumtirgotājs ir vienojies ar piegādātāju par apjoma atlaidi (atlaide, kuru piemēro atkarībā no pasūtīto preču apjoma) vai akcijas atlaidi (atlaide, kuru ierobežotā un norādītā laikposmā piemēro preču pārdošanas veicināšanai)" (NMPAL 6. panta pirmās daļas 12. punkts).
- 83 Minētā tiesību norma neierobežo mazumtirgotāja un piegādātāja vienošanos par iepirkuma cenu, taču tā ierobežo mazumtirgotāja rīcības brīvību attiecībā uz maksājumu noteikšanu par jebkuru pakalpojumu (t.sk. mārketinga pakalpojumu), kuram nav ekonomiska un skaidri saprotama pamatojuma, kas vienlīdz skaidri ir saprotams arī piegādātājiem. Tas arī nozīmē, ka mazumtirgotājs nav tiesīgs pieprasīt no piegādātāja nepamatotu iepirkuma cenas samazinājumu, kurā tiek iekļautas dažāda veida atlaides un/vai maksājumi par uzspiestiem pakalpojumiem slēptā veidā. Maksājumu sistēmai, ko mazumtirgotājs piemēro norēķinos ar saviem piegādātājiem, jābūt skaidrai, pamatotai un nediskriminējošai. Turklāt, piemērojot maksājumu par mazumtirgotāja pakalpojumiem, ir jābūt rakstiski paustai piegādātāju vēlmei šo pakalpojumu iegādāties. Piegādātāja rakstveida vēlme vai piekrišana var būt pausta arī elektroniskā dokumentu formā.
- 84 Ar apjoma atlaidi likumdevējs saprot atlaidi atkarībā no preču iepirkuma apjoma, t.i., jo lielāks preču iepirkums, jo lielāka atlaide, kas rodas no piegādātāja apjoma ietaupījuma, pārdodot vairāk preču.

- 85 Ar akcijas atlaidi likumdevējs saprot atlaidi, kura tiek piemērota pie preču iepirkuma vairumtirdzniecības līmenī ar mērķi veicināt produkcijas noietu mazumtirdzniecībā ierobežotā un norādītā laika posmā, ar to saprotot noteiktu laika termiņu, kas tiek saskaņots starp abām pusēm. T.i., ja precei plānota preču pārdošanas veicināšana mazumtirgotāja veikalos, tad puses vienojas par konkrētu apjomu šo preču iegādei ar akcijas atlaidi, kas atspoguļojas preču iepirkuma cenā.
- 86 Gadījumos, kad mazumtirgotājs piemēro piegādātājam jebkāda veida samaksu, ir skaidri un saprotami jāinformē piegādātājs par noteiktiem pakalpojumiem, kas tiek saņemti no mazumtirgotāja par šo veikto samaksu.
- 87 Par nepamatotiem maksājumiem uzskatāmi arī atkārtoti maksājumi par vienu un to pašu pakalpojumu, piemēram, atkārtoti maksājumi par preču apgrozījumu. Vairāku apgrozījuma bonusu maksājumu piemērošana/uzspiešana ir nepamatota, jo par vienu un to pašu realizēto apjomu tiek pieprasīti bonusi vairākas reizes, t.i., sākumā pieprasot bonusus par mēneša apgrozījumu, bet pēc tam – kopā par periodu, kuru veidoja šie mēneši.¹³

3.11.2. Akcijas atlaižu piemērošanas ierobežojums

- 88 **Pārtika:** "Akcijas atlaidi nepiemēro preču pārdošanas veicināšanas laikā nerealizētām precēm, izņemot gadījumu, kad mazumtirgotājs ar piegādātāju noslēguši rakstveida vienošanos par akcijas atlaides piemērošanu preču pārdošanas veicināšanas laikā nerealizētām precēm" (NMPAL 6. panta otrā daļa).
- 89 Pārtikas preču mazumtirgotājs, iegādājoties akcijas preces no piegādātāja, pirms piegādes samērīgā termiņā atrunā ar piegādātāju konkrētu preču daudzumu, izklāstot apjoma pamatojumu, kas tiks iepirkts par samazinātu iepirkuma cenu ar mērķi realizēt preces mazumtirdzniecībā akcijas periodā. Ja mazumtirgotājs nespēj noteikt konkrētu apjomu precēm, kuras tiks izpārdotas akcijas (preču veicināšanas) pasākuma laikā, tad tā pienākums ir par neizpārdotām precēm akcijas periodā norēķināties ar piegādātāju, iepirkumu cenai nepiemērojot vairs akcijas atlaidi, izņemot gadījumus, ja piegādātājs un mazumtirgotājs noslēguši rakstveida vienošanos par akcijas atlaides piemērošanu.
- 90 Likumdevējs šo normu ir izdevis, lai pastāvētu vienmērīgs spēku samērs starp mazumtirgotāju un piegādātāju. Proti, ja piegādātājs ir rēķinājies ar konkrētu preču apjomu, kas tiks realizēts patērētājiem ar nolūku veicināt preču noietu, tad mazumtirgotāja uzdevums ir to ievērot, nosakot skaidru preču apjomu konkrētam mērķim (šajā gadījumā preču veicināšanas aktivitātēm) un līdz ar to arī norēķinoties par precēm pēc tā mērķa. Nav pieļaujamas situācijas, kad mazumtirgotājs, iepērkot preces par akcijas cenu, tās realizē mazumtirdzniecībā

¹³ 2015. gada 15. jūnija Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta spriedums Lietā Nr. A43010913 SKA – 291/2015, 4.11. punkts: <https://goo.gl/KKSDfH>

par regulāro cenu¹⁴. Tas attiecas uz preču pārdošanas veicināšanas laiku. Attiecībā uz laiku pēc preču pārdošanas veicināšanas aktivitātes nav pieļaujams preces, kas iepirkta par akcijas precī, realizēt par regulāro cenu, ja vien starp piegādātāju un mazumtirgotāju nav panākta savstarpējā vienošanās.

- 91 Likuma norma paredz izņēmuma gadījumu, proti, kad mazumtirgotājs slēdz rakstisku vienošanos ar piegādātāju par akcijas atlaides piemērošanu iepirkuma cenai preču pārdošanas veicināšanas laikā nerealizētām precēm.
- 92 Saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības centra vadlīnijām¹⁵ attiecībā uz pārtikas precēm sezonāla rakstura precēm, ņemot vērā šo preču specifiku, ir pieļaujama preču veicināšanas aktivitātes pagarināšana tās norises laikā. Mazumtirgotājs var vienoties ar piegādātāju par akcijas iepirkuma cenas perioda pagarināšanu, ja akcijas preces netiek izpārdotas par samazināto cenu, vienlaikus ievērojot citus normatīvos aktus, t.sk. Patērētāju tiesību aizsardzības likumā noteikto par patērētājiem sniegtās informācijas patiesumu. Vienlaicīgi jāņem vērā, ka nav pieļaujams, ka ieilgušī akcijas cena kļūst par regulāro preču cenu, ja vien mazumtirgotājs ar piegādātāju nav noslēguši rakstisku vienošanos par regulārās preču cenas samazināšanu jau iepriekš. Piemēram, mazumtirgotājs uzspiež piegādātājam piedāvāt konkrētās preces par akcijas cenu, to pamatojot ar preces zemo konkurētspēju, taču pēc akcijas perioda beigām piegādātājam tiek uzspiests turpināt veikt regulāras piegādes par akcijas cenu, tādējādi akcijas cenai pārtopot par regulāro preču piegādes cenu, ja vien piegādātājs vēlas turpināt sadarbību ar mazumtirgotāju.
- 93 Beidzoties preču pārdošanas veicināšanas laikam, kad visas preces netiek iztirgotas, tad, pamatojoties uz likuma normu, mazumtirgotājam pastāv iespēja rakstiski vienoties ar preču piegādātāju par akcijas atlaides piemērošanu preču veicināšanas laikā neiztirgotām precēm, kuras mazumtirgotājs realizē mazumtirdzniecībā pēc saviem ieskatiem.

3.12. Citas aizliegtās darbības

3.12.1. Preču nepieņemšana

- 94 **Pārtika:** "Nepieņemt no piegādātāja pārtikas preces, kas ir derīgas lietošanai vēl vismaz divas trešdaļas no tām noteiktā derīguma termiņa, ja šis termiņš pārsniedz 30 dienas" (NMPAL 6. panta trešās daļas 1. punkts).
- 95 Pārtikas preces, kuru derīguma termiņš pārsniedz 30 dienas un kurām piegādes brīdī derīgums ir vismaz 2/3 no kopējā noteiktā derīguma termiņa, ir mazumtirdzniecībā realizējama prece, un tas nevar tikt uzskatīts par attaisnojošu

¹⁴ Ja mazumtirgotājs veic preču iepirkumu ar akcijas atlaidi ar mērķi nodrošināt šīs preces pārdošanas veicināšanas aktivitātē, bet realitātē šī preču veicināšanas aktivitāte tiek nodrošināta tikai atsevišķos veikalos, bet pārējos veikalos par akcijas cenu iepirkta prece tiek tirgota par regulāro cenu.

¹⁵ 2015. gada 1. oktobra vadlīnijas Nr. 21 "Vadlīnijas preču un pakalpojumu cenu norādīšanā".

iemeslu preču nepieņemšanai no piegādātāja.

- 96 Piemēram, ja pārtikas preces kopējais noteiktais derīguma termiņš ir 33 dienas, tad mazumtirgotājam ir pienākums pieņemt no piegādātāja preces, kuru atlikušais derīguma termiņš ir 22 dienas vai vairāk. Likuma norma neaizliedz mazumtirgotājam pieņemt preces arī ar mazāku derīguma termiņu kā 2/3 no kopējā noteiktā derīguma termiņa.

3.12.2. Preču pasūtījumu maiņa

- 97 **Pārtika:** "Mainīt pārtikas preču pasūtījumu divas dienas pirms preču piegādes vai vēlāk" (NMPAL 6.panta trešās daļas 2.punkts).
- 98 Ar preču pasūtījumu tiek saprasts preču kopums, ko mazumtirgotājs plāno iegādāties no piegādātāja, iepriekš par to informējot piegādātāju.
- 99 Mazumtirgotājam, plānojot preču pasūtījuma izmaiņas, jārēķinās ar piegādātāja ražošanas vai piegādes kārtību. Piegādātajam var rasties nepamatotas papildu izmaksas, ja laicīgi netiek pieteiktas izmaiņas pasūtījuma apjomā vai piegādes laikos. Līdz ar to pārtikas preču pasūtījuma izmaiņas nav pieļaujamas, ja līdz preču piegādei ir atlikušas divas dienas vai īsāks termiņš. Jāņem vērā, ka liela daļa piegādātāju komplektē savus pasūtījumus vairākiem mazumtirgotājiem vienlaicīgi, iepriekš veicot resursu aprēķinu, un, ja, piemēram, viens no mazumtirgotājiem pēdējā brīdī palielina pasūtījuma apjomu, tad tas var radīt nepamatotas papildu izmaksas piegādātajam.

3.13. Norēķinu termiņi

3.13.1. Piegādāto preču norēķinu termiņi

- 100 **Pārtika un nepārtika:** "Aizliegts noteikt netaisnīgus un nepamatoti garus norēķinu termiņus norēķiniem par piegādātajām precēm" (NMPAL 8. panta pirmā daļa).
- 101 Likuma norma paredz aizliegumu mazumtirgotājam par piegādātām precēm piemērot netaisnīgus un nepamatotus norēķinu termiņus. Norēķinu laiks ir būtisks piegādātāju un mazumtirgotāju komerciālās sadarbības aspekts. Eiropas Savienības Pārtikas un dzērienu konfederācijas (CIAA) sagatavotajā ziņojumā par piegādātāju un tirgotāju savstarpējām attiecībām ir norādīts, ka pārmērīgi gari norēķinu termiņi negatīvi ietekmē piegādātāju un ražotāju spēju pilnvērtīgi attīstīties un veiksmīgi konkurēt. Mazumtirgotāju iepirktie pārtikas/nepārtikas preču krājumi pārvēršas par skaidru naudu, iekams ir jāapmaksā piegādātāju rēķini. Savukārt ilgstoši neapmaksātie rēķini mazumtirgotājiem dod iespēju iegūtos līdzekļus investēt aktīvos. Līdz ar to ir secināms, ka pārmērīgi garu norēķinu

- termiņu pastāvēšana vai novēlota rēķinu apmaksā pēc būtības ir kā bezprocentu finansējums mazumtirgotāju izaugsmei, kas tiek finansēts uz piegādātāju rēķina.¹⁶
- 102 Attiecīgi NMPAL satur speciālo regulējumu attiecībā pret vispārējo regulējumu – Civillikumu. Līdz ar to likuma normā ietvertais jēdziens “netaisnīgi un nepamatoti gari termiņi” ir interpretējams kopsakarā ar Civillikuma attiecīgo panta tvērumu. Ja līgumā par preces piegādi, pirkumu vai pakalpojuma sniegšanu nav noteikts atlīdzības termiņš un noteiktā saistība ir izpildāma, tad tā nosakāma saskaņā ar Civillikuma 1668.² pantu, kas paredz, ka parādnieka nokavējums ar visām tā sekām iestājas pats no sevis gadījumos, kad parādnieks nav veicis samaksu 30 dienu laikā. Savukārt saskaņā ar Civillikuma 1668.⁶ pantu līdzīgi var vienoties arī par garāku vai īsāku termiņu, ja vien šāda atruna nav acīmredzami netaisna pret kreditoru. Līdz ar to Civillikuma attiecīgajos pantos vispārēji par taisnīgu un pamatotu norēķinu termiņu, ja tas nav noteikts savstarpēji vienojoties, tiek uzskatīts 30 dienu termiņš, kā arī paredzot, ka ir iespējams savstarpēji vienojoties par īsāku vai garāku termiņu (nepārsniedzot termiņu līdz 60 dienām), ja vien tas ir taisnīgs.
- 103 Vērtējot minēto regulējumu NMPAL ietvarā, kā arī, ņemot vērā KP praksē konstatētos ar preču piegādi un to apriti saistītos apstākļus, par taisnīgu un pamatotu norēķinu termiņu var tikt uzskatīts cits, par 30 dienām īsāks vai garāks norēķinu termiņš, ja vien tas ir taisnīgs un neietekmē komersanta konkurētspēju, rentabilitāti, netiek apzināti uzspiests piegādātājam vai atbilst labas komercprakses principam. Piemēram, ātri apgrozāmām precēm, kurām ir īss aprites laiks mazumtirdzniecības vietā, bieži pasūtītajām un piegādātajām precēm, kā arī precēm ar īsu realizācijas laiku samaksas termiņš var tikt noteikts īsāks nekā 30 dienas. Savukārt par pamatu norēķinu termiņa ilguma, kas pārsniegs 30 dienas, bet nepārsniegs termiņu līdz 60 dienām, izvērtējumam tiks ņemts vērā jau iepriekš KP secinātais¹⁷, ka taisnīgs un pamatots termiņš, kad mazumtirgotājam ir jānorēķinās par piegādātām precēm, ir šo preču vidējais aprites termiņš konkrētajā mazumtirdzniecības vietā, pieskaitot tam termiņu līdz desmit dienām norēķinu veikšanai.
- 104 Ņemot vērā, ka darījuma puses ir tiesīgas brīvi vienojoties, kādā veidā tiks noteikts konkrēts (kārtējais) norēķinu termiņš, tirgus dalībniekiem jāņem vērā, ka faktiskais norēķinu termiņš nevar pārsniegt taisnīgu un pamatotu norēķinu termiņu. Proti, par netaisnīgu un nepamatotu tiek atzīta arī vienošanās, kura faktiski ļauj norēķinu termiņa pagarināšanu, iestājoties kādiem konkrētiem nosacījumiem. Piemēram, norēķinu veikšana tikai noteiktā nedēļas dienā pēc termiņa iestāšanās vai procentu maksājumu veikšana par iespēju norēķināties vēlāk.

¹⁶ Relations between Industry and Distribution across Europe: Proposals for a CIAA Agenda, Madrid, May 2006, 2.lpp, npublicēts.

¹⁷ KP 13.01.2011. lēmums Nr. E02-4 lietā Nr.P/09/06/7 “Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 5.punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA “MAXIMA Latvija” darbībās”, 34. lpp.

3.13.2. Svaigu dārzeņu un ogu norēķinu termiņi

- 105 **Pārtika:** "Termiņš norēķiniem par ražotāja vai ražotāju kooperatīvās sabiedrības piegādātiem svaigiem dārzeņiem vai ogām, kuru piegāde vienā kalendāra nedēļā veicama vismaz trīs reizes, ir netaisnīgs un nepamatoti garš, ja tas pārsniedz 20 dienas no preču piegādes dienas, izņemot gadījumu, kad noslēgta rakstveida vienošanās ar piegādātāju par citu norēķinu termiņu, ciktāl tas nav pretrunā ar šā panta pirmās daļas prasībām" (NMPAL 8. panta otrā daļa).
- 106 Ražotāja vai ražotāju kooperatīvās sabiedrības piegādātiem svaigiem dārzeņiem un ogām ir raksturīga sezonālitate, un produkti ir ātras aprites preces (nav ilgāks par desmit dienām), kas tiek piegādātas mazumtirdzniecības vietās vairākas reizes nedēļā. Ņemot vērā vidējo piegādes biežumu konkrētiem pārtikas produktiem, likumdevējs ir noteicis, ka dārzeņiem un ogām, kas tiek piegādāti vismaz trīs reizes nedēļā, ir īss aprites laiks veikalā, līdz ar to arī mazumtirgotājam ir jāspēj norēķināties ar šo svaigo dārzeņu un ogu ražotāju vai ražotāju kooperatīvo sabiedrību īsākā termiņā nekā par pārējām pārtikas precēm.

3.13.3. Pārtikas preču norēķinu termiņi

- 107 **Pārtika:** "Termiņš norēķiniem par piegādātajām pārtikas precēm, kuru derīguma termiņš nav garāks par 25 dienām, ir netaisnīgs un nepamatoti garš, ja tas pārsniedz 30 dienas no preču piegādes dienas" (NMPAL 8. panta trešā daļa).
- 108 NMPAL 8.panta trešās daļas izpratnē pārtikas precēm, kuru derīguma termiņš nav garāks par 25 dienām, norēķinu termiņš tiks uzskatīts par netaisnīgu un nepamatoti garu, ja tas pārsniegs 30 dienas no preču piegādes dienas.
- 109 Ņemot vērā, ka darījuma puses ir tiesīgas brīvi vienoties, kādā veidā tiks noteikts konkrēts (kārtējais) norēķinu termiņš, tirgus dalībniekiem jāņem vērā, ka faktiskais norēķinu termiņš nevar pārsniegt taisnīgu un pamatotu norēķinu termiņu. Proti, par netaisnīgu un nepamatotu tiks atzīta arī vienošanās, kura faktiski ļaus norēķinu termiņa pagarināšanu, iestājoties kādiem konkrētiem nosacījumiem. Piemēram, ja mazumtirgotājs viena mēneša laikā sasniedz konkrētu apjomu piegādātāja preču apgrozījumam, tad mazumtirgotājs par piegādātām precēm norēķinās ilgākā laika periodā.

4. LIKUMA IZPILDES UZRAUDZĪBA

- 110 NMPAL normu ievērošanas uzraudzība ir KP kompetencē, kas atbilstoši NMPAL noteiktajam īstenojama, piemērojot KL noteiktās lietu izpētes, lēmuma

pieņemšanas, pārsūdzēšanas un izpildes kārtības, jo NMPAL atsevišķu kārtību neparedz.

- 111 Saskaņā ar NMPAL noteikto piegādātājiem ir tiesības sniegt ziņas par faktiem, kas ļauj konstatēt pārkāpumu. NMPAL paredz, ka lietas par šī likuma normu pārkāpumiem KP uzsāk pēc savas iniciatīvas. Līdz ar to KP apkopos un izvērtēs no piegādātājiem saņemto un tirgus uzraudzības ietvaros iegūto informāciju, un nepieciešamības gadījumā ierosinās izpēti lietu NMPAL pārkāpumu novēršanai.
- 112 Līdzīgi kā KL pārkāpumus, arī NMPAL pārkāpumus var konstatēt tiesa Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā. Līdz ar to piegādātāji NMPAL paredzēto aizsardzību pret mazumtirgotāju netaisnīgu un nepamatoto rīcību, kā arī citu savu tiesisko interešu aizstāvību var īstenot vispārējās jurisdikcijas tiesā.
- 113 KP vērš piegādātāju uzmanību uz faktu, ka, lai aizsargātu piegādātāju intereses un veicinātu to iesaistišanos, ziņojot par pārkāpumiem, KP garantē informācijas sniedzēju pilnīgu anonimitāti.

5. ATBILDĪBA

- 114 KP par NMPAL pārkāpumu ir tiesīga pārkāpējam piemērot naudas sodu un lemt par tiesiskā pienākuma uzlikšanu. Pārkāpējs, kam piemērojama atbildība, NMPAL izpratnē ir mazumtirgotājs vai to apvienība. Ja negodīgās mazumtirdzniecības prakses aizlieguma pārkāpums ir izpaudies mazumtirgotāju apvienības līmenī, piemēram, netaisnīgas prasība izriet no apvienības un piegādātāju sadarbības un līguma noteikumiem, par kuriem apvienība tās dalībnieku vārdā vienojas ar piegādātāju, tad par aizliegto darbību īstenošanu atbild apvienību organizējošā sabiedrība, par pamatu ņemot apvienības visu dalībnieku kopējo apgrozījumu. Ja negodīgās mazumtirdzniecības prakses aizlieguma pārkāpums ir izpaudies atsevišķa dalībnieka darbības rezultātā, atbildība gulstas uz apvienības dalībnieku, par pamatu ņemot attiecīgi tikai konkrētā dalībnieka apgrozījumu.
- 115 NMPAL par pārkāpumu paredz naudas sodu līdz 0,2 % no pārkāpēja neto apgrozījuma pēdējā pārskata gadā, bet ne mazāku par 70 *euro*.
- 116 NMPAL paredz iespēju samazināt atbildības apmēru, ja mazumtirgotāja apgrozījums mazumtirdzniecībā ir mazāks nekā tā kopējais neto apgrozījums pēdējā pārskata gadā, piemēram, gadījumos, kad ražošanas uzņēmums vienlaicīgi veic savu vai citu piegādātāju preču mazumtirdzniecību savos veikalos. Šādos apstākļos norma paredz iespēju KP apsvērt atbildības apmēra samazināšanu, jo apgrozījuma daļa mazumtirdzniecībā veidos tikai nelielu daļu no ražotāja kopēja neto apgrozījuma.
- 117 KP ar lēmumu ir tiesības uzlikt mazumtirgotājam arī tiesisko pienākumu, kas ir līdzeklis, kas ir vērsts uz pārkāpuma novēršanu pēc lēmuma pieņemšanas. Tiesiskais pienākums izbeigt pārkāpumu pret konkrētu piegādātāju vai pret piegādātājiem iepirkuma tirgū novērš iespējamību, ka pārkāpums tiks turpināts. Lai šis līdzeklis būtu ar pietiekamu ietekmi, NMPAL paredz, ka KP ir tiesīga uzlikt

pārkāpējam piespiedu naudu par tiesiskā pienākuma nepildīšanu līdz 2 % no vidējā dienas neto apgrozījuma pēdējā pārskata gada laikā, bet ne mazāku par 70 euro par katru kalendāro dienu, līdz tiek izpildīts tiesiskais pienākums.

- 118 Turklāt ir jāņem vērā, ka personai tās interešu aizskārums gadījumā, kas radies NMPAL pārkāpuma rezultātā, ir tiesības uz atlīdzinājumu. Līdz ar to pārkāpējam var tikt uzlikts ne tikai naudas sods un tiesiskais pienākums, bet iestājas arī atbildība par nodarītajiem zaudējumiem, kurus ir pienākums atlīdzināt personai, kurai nodarīts kaitējums.

6. BŪTISKA IETEKME NEPĀRTIKAS PREČU MAZUMTIRDZNICĪBĀ

- 119 Mazumtirgotājs ar būtisku ietekmi nepārtikas preču tirdzniecībā konkrētajā preču iepirkumu tirgū, ņemot vērā tam piemītošo iepirkuma varu un piegādātāju atkarību, spēj neatkarīgi no preču piegādātāju gribas noteikt tiem savus noteikumus un tādējādi var kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci šajā tirgū. Pamata elementi būtiskās ietekmes konstatēšanā ir iepirkumu vara un piegādātāju atkarība, kas ir vērtējami kopsakarā.
- 120 Savukārt, ja mazumtirgotājs nespēj tieši vai netieši piemērot vai uzspiest piegādātājiem netaisnīgus un nepamatotus noteikumus, nosacījumus vai maksājumus, vai tieši pretēji – piegādātāji uzspiež savus noteikumus –, tas nozīmē, ka NMPAL izpratnē mazumtirgotājs nav uzskatāms par tādu, kam ir būtiska ietekme nepārtikas preču tirdzniecībā, jo iepirkuma varas un piegādātāju atkarības kritērijs neizpildās, un NMPAL nav piemērojams.

Konkrētais tirgus:

- 121 Lai noteiktu mazumtirgotājam piemītošo iepirkuma varu un piegādātāju atkarību, sākotnēji ir jānosaka konkrētais tirgus, kur izpaužas šī vara un atkarība.
- 122 Vērtējot konkrēto tirgu, nosaka konkrētās preces tirgu. Tas izdarāms, raksturojot tirgus precī un konkrēto ģeogrāfisko tirgu, kā arī norādot uz tirgus dalībnieku ģeogrāfisko izvietojumu – teritoriju, kurā attiecīgie tirgus dalībnieki ir iesaistīti preču piegādē.
- 123 Tā kā piegādātāju tiesisko interešu aizskārums rodas tieši mazumtirdzniecības nepārtikas preču iepirkumu tirgū, tad jānosaka ne tikai konkrētais mazumtirdzniecības tirgus, bet arī konkrētais mazumtirdzniecības iepirkuma tirgus. Analogiski gan KP, gan Augstākā tiesa ir secinājusi dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā lietās¹⁸, arī gadījumos, lai piemērotu NMPAL normas nepārtikas preču mazumtirgotājiem, ir jānosaka:
- konkrēto mazumtirdzniecības tirgu, kurā tiek konstatēta būtiska ietekme nepārtikas preču tirdzniecībā, un

¹⁸ Augstākās tiesas 15.06.2015. spriedums lietā SKA-291/2015, *Drogas*, 8. punkts.

- konkrēto iepirkuma mazumtirdzniecības tirgu, kurā tiek konstatēti NMPAL normu pārkāpumi, kuru rezultātā negatīvi tiek ietekmēta konkurences struktūra.
- 124 Tādējādi kā konkrēto mazumtirdzniecības tirgu ir jāvērtē tirgus, kurā darbojas mazumtirgotājs, t.i., nosakot preci/preču grupu (ikdienas patēriņa preces, būvmateriāli u.c.) un konkrēto mazumtirdzniecības "vidi" (ģeogrāfisko tirgu), kurā prece/preču grupa tiek realizēta (lielveikali, specializētie veikali u.tml.).
- 125 Savukārt, nosakot konkrēto iepirkuma tirgu, ir jādefinē iepirkuma konkrētās preces/preču grupas tirgus, kas, ņemot vērā, ka visbiežāk iepirkumi tiek veikti pa preču grupām, ir atbilstoša preču kategorija (sejas un ķermeņa kopšanas līdzekļu piegādes tirgus, sadzīves ķīmijas preču piegādes tirgus u.tml.), neizslēdzot arī šaurāku tirgus iespējamību (konkrēta prece), un iepirkuma konkrētais ģeogrāfiskais tirgus, kas ir konkrēta teritorija (Latvijas teritorija, konkrēts Latvijas reģions, pilsēta, novadu centrs u.c.).
- 126 Precizējot preci/preču grupu (nosakot konkrētās preces tirgu), tiek vērtēts, kādas preces/preču grupas aizstāj viena otru – vai ir iespējama to aizvietojamība, kādas preces/preču grupas un tirgus dalībnieki konkurē, un kādi ir tirgus apstākļi, kas to ietekmē.
- 127 Praksē konkrēto preces tirgu vērtē no patērētāja (pieprasījuma) viedokļa, vai patērētājs uzskata, ka prece/preču grupa ir vai nav aizvietoājama ar citu produktu/iem. Taču preču iepirkuma tirgus gadījumā preces/preču grupas aizvietojamība ir jāvērtē no piegādātāja perspektīvas. Tas ir, vai ražotājiem/piegādātājiem ir iespēja pārorientēties no konkrētās preču/preču grupas ražošanas/iegādes uz cita veida preču/preču grupas ražošanu/iegādi. Ja piegādātājs ir ražotājs, jāņem vērā, ka tas parasti ražo vienu preci vai preču grupu un tam ir ierobežotas iespējas bez lieliem ieguldījumiem pārorientēties uz citu preču ražošanu. Tāpat attiecībā uz piegādātājiem jāvērtē, vai tiem ir vai nav iespējas pārorientēt preču pārdošanu uz citiem alternatīviem pārdošanas kanāliem, citu iepirkumu tirgu bez būtiskām finansiālām investīcijām.
- 128 Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus tiek vērtēts, pamatojoties uz patērētāju viedokli par preču/preču grupu aizstājamību, piemēram, ja patērētāji neuzskata, ka vienā reģionā iegādājamā prece ir aizstājama ar citā reģionā iegādājamo, tad tie ir atšķirīgi konkrētie ģeogrāfiskie tirgi. Iepirkuma tirgus gadījumā, analogiski kā ar iepriekš minēto patērētāju testu, vērtē, vai piegādātāji ir spējīgi pārorientēt preču piegādi uz citu ģeogrāfisko tirgu bez ievērojamām papildu pūlēm, ieguldījumiem.

Iepirkuma vara un piegādātāju atkarība:

- 129 NMPAL piemērošanas kontekstā jāvērtē mazumtirgotāja kā pircēja iepirkuma vara pār piegādātājiem. Tiek uzskatīts, ka iepirkuma vara pastāv, piemēram, tādos apstākļos, kad:
- pircēju ir mazāk nekā piegādātāju (daži lieli mazumtirgotāji un liels skaits piegādātāju, kas mazumtirgotājam ļauj izdarīt spiedienu uz piegādātāju);

- ja pircēja pārorientēšanās no viena piegādātāja uz citu izmaksas ir zemas (mazumtirgotājam, nesāņemot sev vēlamos noteikumus, nav lielu izmaksu, veidojot sadarbību ar citu piegādātāju);
- ja pircējs iepērk lielu apjomu produktu no piegādātāja¹⁹;
- ja pircējam ir iespēja viegli aizvietot konkrēto produktu ar citu produktu (viegli atteikties no produkta/sadarbības ar piegādātāju, jo to var aizvietot);
- ja mazumtirgotājam ir liela tirgus daļa mazumtirdzniecības tirgū, kurā piegādātājs atrodas vai grib iekļūt (lielāka tirgus daļa, lielāks iepirkumu apjoms, lielākas iespējas labāku nosacījumu saņemšanai²⁰).

130 Tādējādi var secināt, ka iepirkuma vara pastāv, kad mazumtirgotājam ir ievērojami lielākas/elastīgākas priekšrocības darījuma noslēgšanā nekā piegādātājam, un piegādātājs ir atkarīgs no mazumtirgotāja vēlmes sadarboties vai vēlmes sadarboties ar konkrētiem tam izdevīgākiem noteikumiem.

131 Papildus minētajiem apsvērumiem, vērtējot konkrēta mazumtirgotāja iepirkuma varu un piegādātāja atkarību, vērā ņemami arī tādi kvantitatīvie un kvalitatīvie kritēriji kā piegādātāju lielums, konkrētas preces zīmola atpazīstamība, piegādātāju alternatīvie noieta kanāli, mazumtirdzniecības tīkla lielums, struktūra, izplatība un blīvums, tā pašzīmola preču esamība, iepirkuma politika, pieeja finanšu resursiem, mārketinga stratēģija u.c.

NMPAL piemērošanas vadlīnijas var tikt pilnveidotas, pamatojoties uz faktisko situācijas maiņu mazumtirdzniecības nozarē.

¹⁹ “[...] iepirkuma varas pamata novērtēšanas kritērijs ir tirgus daļa mazumtirdzniecībā un no tā izrietošais iepirkuma apjoms”, KP 16.07.2010. Lēmums Nr.54 “Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 5. un 6.punktā noteikto aizlieguma pārkāpumu SIA “Maxima Latvija” darbībā” - <http://kp.gov.lv/files/pdf/K7GHRaDr8E.pdf>

²⁰ Eiropas Komisijas 1999.gada 3.februāra lēmums lietā Nr. IV/M.1221 Rewe/Meinl, 115.rindkopa.